

Литература

1. Гинтовт К.П. Фразовое ударение в современном английском языке: Автореф. дис. канд. филол. наук. М., 1955. — 17 с.
2. Николаева Т.М. Семантика акцентного выделения. М.: Наука, 1982. — 104 с.
3. Vassilyev V.A. English phonetics. Moscow: Vysšaja Škola. 2nd edition. 1980. — 256 p.

Xülasə

Səfərzadə Əminə Ənvər qızı

İngilis dilində cümlə vurğusunun növlərinin fərqləndirici xüsusiyyətləri

Məruzədə cümlə vurğusundan bəhs edilir. Qeyd edilir ki, üç növ cümlə vurğusu fərqləndirilir: sintaktik cümlə vurğusu, məntiqi cümlə vurğusu və emfatik cümlə vurğusu. Cümlə vurğusunun digər bir növü olan ritmik vurğu da məruzədə təhlil edilir.

Summary

Safarzade Amina Anvar

Distinctive Features of Types of Sentence Stress in the English Language

The thesis deals with sentence stress. It is noted that three types of sentence stress are differentiated: syntactical sentence stress, logical sentence stress, emphatic sentence stress. Another type of sentence stress-rhythmic stress is also analyzed in the thesis.

Şirinova Ayşən İbad qızı

Azərbaycan Dillər Universiteti

İMPLİSİT İNKARIN PRİVATİV İFADƏ VASİTƏLƏRİ

Açar sözlər: inkarlıq kateqoriyası, implisit inkar, privativ vasitələr

Key words: the category of negation, implicit negation, privative means

Ключевые слова: категория отрицания, имплицитное отрицание, привативные способы

Mövcud dilçilik ədəbiyyatlarını nəzərdən keçirdikdə, linqvistikada “universal kateqoriyalar”ın olması fikri ilə rastlaşırıq. Təsdiqlilik, inkarlıq, müəyyənlik, qeyri-müəyyənlik və s. kimi kateqoriyalar bu qəbildəndir. Qeyd edə bilərik ki, inkarlığın tədqiqi həmişə diqqət mərkəzində olmuşdur və həmin kateqoriyanın araşdırılmasına hələ eramızdan əvvəl III əsrdən öyrənilməyə başlanmışdır. Daha sonra XIX əsrdə Bröle, Braşe, Milnerin bu sahənin tədqiqində adlarını çəkə bilərik. XX əsrdə rus dilçiliyində ilk olaraq Şahmatovun, Şendelsin, Azərbaycan dilçiliyində isə A. A. Aslanovun, S. S. Abdullayevin, B. R. Məmmədovun və başqa dilçilərin tədqiqat obyekti olmuşdur. Hətta inkarlıq kateqoriyasına tərif verənlər də olmuşdur. Onlardan Azərbaycan dilçiliyində S. S. Abdullayevi göstərə bilərik. O qeyd edir: “İnkarlıq bir dil kateqoriyası kimi məfhum və fikirləri ifadə edən söz, söz birləşmələri və cümlələrin müəyyən əlaqələrə uyğun gəlməməsini ifadə edir. Bu tərifin üstünlüyü ondadır ki, burada inkarlığın bir cəhəti-semantik, sintaktik və ya qrammatik-leksik cəhəti deyil, bunlar bir kompleks halında əhatə olunur, bununla da linqvistik inkarlıq daha geniş ifadə sərhədlərində təqdim edilmiş olur” (2, səh.13) Tədqiqatların əksəriyyətində inkarlıq həm kommunikativ kateqoriya həm də məntiqi kateqoriya kimi araşdırılmışdır.

İnkarlıq həm vasitəli, həm vasitəsiz yolla ifadə olunur. Vasitəli dedikdə eksplisit (aşkar), implisit (gizli) formalar nəzərdə tutulur. İmplicit inkarın aşkar marker yoxdur. Məsələn, mold, bold, darkness, forbid, avoid, prohibit, pale, darkness, avoid; The telephone wire was cut off; He is miserable; Jane is too dead to speak with; He lay still in the bed and seemed very detached from what was going on; About what time do you think I am going to die-he asked; “Naxoş gəldi, sağaldı getdi; Kor gəldi,

gözlə getdi (Ə.Haqqverdiyev)” (1, səh.231), İnsan oğlu dinc oturmadı, düz yolunu çaşdı yenə; vədinə xilaf çıxmaq, O, bu işi pərdələdi və s.

İmplicit inkar həm də privative vasitələrlə də ifadə oluna bilər. Privativ vasitələri S. S. Abdullayev “yoxluq” adlandırmışdır. “Həmin məfhum geniş fəlsəfi-məntiqi anlamda “yoxluq”, mövcud olmamaq, müəyyən maddi-əşyavi varlıqdan, substansiyadan məhrum olmaq kimi anlaşılar. Başqa sözlə, privativlər müəyyən bir əşyanın, hərəkətin, substansiyanın özünü deyil, onların real yoxluğunu, ətraf aləmdəki mövcud obyektlərə münasibətdə substansional naqisliyi, predmet, əşya, əlamət və hərəkətin nisbi yoxluğunu və ya olabilməzliyini ifadə edir. (2, səh.206)

Sonda qeyd etməliyik ki, privativ ifadə vasitələri təklildə semantik sahə yaratmırlar və mətn daxilində daha dolğun şəkildə reallaşır. S. S. Abdullayevin də qeyd etdiyi kimi, privativliyin daha yaxşı izah olunmasını və kommunikativ vəziyyətinin xarakterini və bunun doğurduğu ekspressiv çalarlığı daha aydın müşahidə etmək üçün mətnlərə müraciət etmək lazımdır.

Ədəbiyyat

1. Abdullayev K.M., Azərbaycan dili sintaksisinin nəzəri problemləri, Bakı, Maarif, 1998
2. Abdullayev S.S., Müasir alman və Azərbaycan dillərində inkarlıq kateqoriyası, Bakı, Maarif, 1998
3. Chomsky N., Negation in English, London, 1957
4. Hacıyeva A.H., Jafarov A.M., English phraseology, Bakı, Elm və Təhsil, 2016
5. Hacıyeva A.H., Contrastive lexicology, Science and Education, 2

Резюме

Ширинова Айшан Ибад кызы

Привативные способы категория отрицания

Данный тезис затрагивает проблемы изучения отрицания и использование привативных способов.

Summary

Shirinova Ayshan İbad

Privative means of implicit negation

In this research, the realization of privatives within the text is explored, the dominant role in the expression of negation is investigated. And also there is paid attention to the communicative characteristics of privatives.

Yunusova Günel Xanlar qızı

Azərbaycan Dillər Universiteti

XÜSUSİ ADLARIN BƏDİİ MƏTNDƏ FUNKSIONALLAŞMASI

Açar sözlər: antroponimika, şəxs adı, motivləşmə, üslubi effekt

Key words: anthroponymy, person name, motivation, style effect

Ключевые слова: антропонимия, имя человека, мотивация, стилиевой эффект

Antroponimika personajın kontekst tərkibini əks etdirir. Antroponimika elə kommunikativ funksiyanı və mənanın fəlsəfi estetikasını özündə əks etdirir ki, oxucular tərəfindən əvvəl məhtəşşür səviyyədə, hiss olunur, sonra isə, şüur səviyyəsində qəbul edilməyə başlanır.

Eyni zamanda, antroponimlərin köməyi ilə müəllif özünün münasibətini və qəhrəmanı haqqında digər personajların fikirlərini ifadə edir, digər tərəfdən, personajlar tərəfindən deyilənlər mənə mənzərəsini əhəmiyyətli dərəcədə dəyişdirir. Məs. *Bencamin, Daniyel, Ceyms, Elizabet* adların tam formalarıdır, bu adlar mötəbər və təmkinli səslənir, deməli, müəllif öz qəhrəmanını belə adlandırmaqla, onun əhəmiyyətini və böyüklüyünü xüsusi nəzərə çarpdırır. Şəxs adının tam formasının əksinə olan əzizləyici, yaxud etinadsızlıq bildirən *Ben, Dən, Cimi, Beti* və *Bebs, Beki, Koni, Dik, Di* - nadinclik, kələkbazlıq, hiyləgərlik, bəzi hallarda kütlük, laqeydlilik mənasında işlədilir. Şəxs adının müəllif üçün müəyyən mənası var, onun vasitəsilə şəxsiyyətin identifikasiyası baş verir, o, ictimai kütlədən seçilir,